

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА БАНКІВ: ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Савастеєва Оксана Миколаївна
*доктор економічних наук, доцент,
завідувачка кафедри обліку і фінансів*

Кальнева Анна Сергіївна
*студентка спеціальності «Фінанси, банківська справа і страхування»
(магістр)*

*Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
(м. Одеса, Україна)*

З початком військових дій банківська система України пережила беспрецедентні потрясіння та змогла адаптуватися до нових стресових умов функціонування. Банківські установи продовжують своє функціонування, намагаючись дотримуватися усіх вимог і зобов'язань, а також обов'язкових нормативів Національного банку України. Втім, банківська система змінилась через те, що специфічні обставини стали причиною трансформацій банківської інфраструктури, вплинувши і на безпеку банківського сектору. Тому оцінювання банківської системи та визначення фінансових ризиків для її функціонування є актуальним питанням в сучасних умовах.

Як справедливо зазначають Правдиковська І. І. і Дорошенко Н. О. «банкам належить ключова роль у фінансово-кредитному обслуговуванні економіки та грошовий потенціал для стабільності економічної системи» [1, с. 150.].

Будучи найважливішою складовою фінансово-кредитної сфери держави банківська система є частиною забезпечення фінансової безпеки країни. По суті саме стан банківського сектора визначає рівень фінансово-кредитної безпеки, а тому певною мірою і рівень фінансової безпеки держави [2].

В свою чергу, досліджуючи фінансову безпеку банків як один із складників фінансової безпеки держави, Ситник Н. С., Васків І. М. зазначають, що «основний напрям фінансової безпеки банків повинен орієнтуватися на підвищення економічної ефективності і мати своєю метою ріст обсягу та ефективності використання фінансових ресурсів. Однак має місце і низка слабких сторін, які є негативними чинниками в боротьбі за банківську безпеку» [3].

Вітчизняна банківська система із початком війни стикнулася із безпрецедентними за всі часи незалежності викликами і загрозами фінансовій безпеці. Задля цілей забезпечення надійності і сталості функціонування банківської системи 24 лютого 2022 року Правлінням Національного банку України було ухвалено Постанову «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» № 18; цим документом регулятор визначив головні правила роботи банків в складних умовах війни. Відповідно до Постанови банки організують роботу відділень в безперебійному режимі із дотриманням умов відсутності загрози життю і здоров'ю громадян, але ж із врахуванням певних обмежень, які стосуються видачі готівкових коштів [4].

З початком повномасштабного військового вторгнення кількість діючих банків в Україні зазнала змін. На сьогодні в Україні налічується 65 діючих банківських установ. Національний банк України за результатами проведеного щорічного перегляду переліку системно важливих банків включив до зазначеного списку АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК», втім, виключив АТ «Альфа-банк», через його націоналізацію. Отже, до оновленого переліку виключно важливих банків належать 15 установ, зокрема, це: АТ «А-Банк», АТ «КРЕДІ АГРІОЛЬ БАНК», АТ «КРЕДОБАНК», АТ «ОТП БАНК», АТ «Ощадбанк», АБ «Південний», АТ КБ ПриватБанк», АТ «ПУМБ»,

АТ «Райффайзен Банк», АТ «СЕНС БАНК», АТ «ТАСКОМБАНК», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «Укрексімбанк», АТ «УКРСИББАНК», АТ «УНІВЕРСАЛ БАНК» [5].

З метою проведення аналізу безпеки банківської системи необхідно дослідити загальноприйняті індикатори рівня фінансової безпеки [6].

Таблиця 1

**Індикатори рівня фінансової безпеки банківської системи
України за 2018 – 2022 рр.**

№	Показник	Оптимальне значення	2018	2019	2020	2021	2022
1	Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	3	53,10	46,36	41,00	30,02	33,63
2	Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, %	100	117,04	83,50	167,18	151,28	118,28
3	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	20–25	41,45	37,02	37,41	36,37	35,12
4	Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	3	3,90	1,80	2,15	2,78	16,74
5	Рентабельність активів, %	1–1,15	1,69	4,25	2,44	4,09	1,02
6	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	90	93,52	94,35	89,13	89,36	88,80
7	Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	50	64,08	61,45	61,01	55,41	59,85

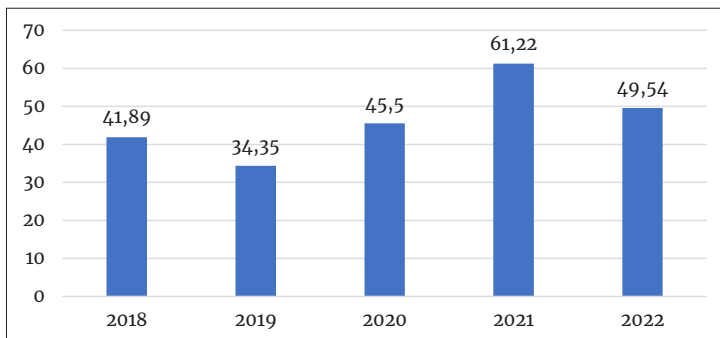
Джерело: складено авторами на основі [5]

Із таблиці видно, що велика питома вага непрацюючих кредитів виступає головною загрозою для банківської системи і вимагає оперативного вирішення. Такий стан заборгованості перед банками спонукає їх звертатися до додаткових джерел створення доходу, які не завжди знаходяться у правовому полі, а також знижувати реальні доходи з метою зменшення рівня оподаткування.

Показник співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті є показником змішаного типу «А», оскільки до визначеного значення індикатор є стимулятором, а у випадку подальшого зростання трансформується у дестимулятор. Зокрема, оптимальне значення цього показника має знаходитися в діапазоні 100 %, у випадку відхилення значень в ту чи іншу сторону тенденція трактується певним чином як негативна. З результатів розрахунку видно, що рівень безпеки за цим індикатором диференціювався впродовж років і у 2022 році виступив в якості дестимулятора.

Оптимальне значення індикатора співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів і депозитів складає 3 рази. В 2022 році значення цього індикатора становило 16,74 рази, що є свідченням низького рівня безпеки.

Спираючись на розрахунок значень індикаторів рівня фінансової безпеки банківської системи і вагових показників, був розрахований інтегральний рівень фінансової безпеки банківського сектору (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка інтегрального показника фінансової безпеки банківської системи України за 2018–2022 рр.

Джерело: складено авторами на основі [5]

Оцінювання фінансової безпеки банківської системи України за 2018–2022 роки створило можливість виокремити головні загрози в зазначеному контексті. До них необхідно віднести наступні:

- спад економічної активності в державі;
- волатильність національного валютного курсу;
- зниження рівня ліквідності активів банківських установ;
- інфляційні процеси і відтік капіталу з держави;
- кібератаки на банківський сектор.

Отже, війна на території України здійснює вкрай негативний вплив на функціонування банківської системи. Втім, завдяки ефективній регулятивній діяльності Національного банку України банківська система швидко адаптувалась до негативних трансформацій і всупереч війні, терору і кібератакам продовжує власне функціонування. До головних завдань, що постають перед регулятором, треба віднести побудову оптимальних умов для виконання банками своїх повноважень і обслуговування економіки в умовах війни, нівелюючи вплив військової агресії на банківську систему.

Список використаної літератури:

1. Правдиковська І. І., Дорошенко Н. О. Вплив війни на банківську систему України. *Молодий вчений*. 2022. № 9 (109). С. 150–153.
2. Ситник Н. С., Сташишин А. В., Блащук-Девяткіна Н. З., Петик Л. О. Банківська система : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.
3. Ситник Н. С., Васків І. М. Фінансова безпека банків як один із складників фінансової безпеки держави. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2018. Том 29 (68). № 6. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/29-1.pdf> (дата звернення: 04.10.2023).
4. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану : Постанова Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_24022022_18 (дата звернення: 04.10.2023).
5. Національний банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about/sib> (дата звернення: 04.10.2023).
6. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 04.10.2023).